

Олександр Бојченко и Михал Рамач

ГОГОЉ СЕ СМЕЈЕ, ШЕВЧЕНКО ПЛАЧЕ

Михал Рамач: *Господине Бојченко, 50 посто у праву је Ваша прва књига преведена на српски. Јесте ли задовољни што управо овом књигом ошвараше враћа у Србију? Шта ће она, по Вашем мишљењу, ошкривити српском читаоцу?*

Олександр Бојченко: Можда на почетку ваља рећи да ја не пишем књиге. Пишем разноврзне текстове које објављујем у новинама, часописима, а у последње време претежно у интернет издањима. Ти текстови, прилично условно, могу да се поделе на три основне групе: есеји о књижевности и култури уопште, публицистички чланци о политици и фељтони о обичном, свакодневном животу. Једном годишње или једном у две године прегледам те прилоге и састављам од њих збирке, односно посебне књиге. За 50 година у праву изабрао сам животне приче које је ваљда најлакше разумети. Читалац не мора да познаје ни украјинску политику ни украјинску књижевност, јер је готово све што се ту помиње могло да се догоди како у Кијеву, тако у мојим Черњивцима или у вашем Новом Саду. Уз претпоставку да би неки инострани читалац заиста желео да упозна моје текстове, препоручио бих да почне управо од ове збирке. Не знам да ли ће она читаоцима у Србији открити нешто о Украјини, али знам због чега је она најприхватљивија. Ту су изабрани моји најкраћи текстови, они могу да се прочитају за пет минута. Читалац може да је прелиста у књижари, да прочита два-три наслова и одмах одлучи да ли му је таква књига потребна.

М. Р.: *Људи у Србији знају шта је распад државе, шта је јуџ из неуспешној комунизма у дивљи капитализам, шта је корупција. Очекујете ли да ће Ваш пристиуп именујим темама бити близак читаоцима на Балкану, односно ван граница „евројске породице“, где се налазе и Украјина и Србија?*

О. Б.: Нажалост, још никад нисам био у Србији. Сва моја сазнања о вашој земљи потичу из књига и филмова. Дакле, ако је веровати књигама и филмовима, може се претпоставити да сви ми, становници посткомунистичких словенских земаља, имамо много заједничког. Комплекс жртве и комплекс мање вредности удружен с манијом величине, тражење криваца за наше неуспехе, опевање херојских пораза и неспособност да се избегну идиотске грешке, нарицање због неправедности историјске судбине, све то уз специфичан хумор – то је карактеристично за све нас у већој или мањој мери. Поред тога, сматра се да су две области у Украјини посебно блиске Балкану: то је Закарпатска област и подједнако вишенационална Буковина. Својевремено, пре Другог светског рата, у Черњивцима је чак била заједничка резиденција митрополита Буковине и Далмације. У сваком случају, буковинска кухиња и музика изразито сведоче о сродности с онима на Балкану, а то је већ добра основа за узајамно разумевање.

М. Р.: *Украјински књижевници, почев од Шевченка, ијрали су значајну улоју у борби за независноћ и за људска љрава. Како Ви и Ваша јенерацја видјше јолићу и јолићу-чаре? Нема вас у јарламенту, у обласним скупшћинама... Значи ли то да украјинској књижевника данас јолићу не занима и не јривлачи?*

О. Б.: Није исто занимати се за политику и бавити се политиком. Већина украјинских књижевника које познајем активно је учествовала и у Наранцастој револуцји и на Евромајдану, односно и у борби за независност Украјине и за људска права. Али, тачно је да готово нико не иде ни у парламент ни у владу. Не идем ни ја. Има изузетака, али политика је ипак тимска игра. Уз то, поготово у нашем делу света, то је најчешће непоштена игра. Писац је, надасве, индивидуалац. Ако се нађе у политичком тиму, он или губи индивидуалност или сам настоји да стекне што више власти, а то никако не користи ни њему ни другим људима. Сматрам да би на свету било мање суза и крви уколико би људи попут, на пример, Радована Караџића, наставили да пишу песме, уместо да се баве политиком.

М. Р.: *У којој мери колумне у новинама и часописима ућичу на друшћвену мисао, на друшћво уојшће? Шћа књижевност може да каже данашњем човеку? Очекује ли шћај човек уојшће било шћа од књижевника и књижевности?*

О. Б.: Волео бих да одговорим потврдно, да су наши текстови потребни читаоцима, да они утичу на њих, формирају друштвену мисао итд. Међутим, то је далеко од истине: већ одавно не утичу и не формирају. То не значи да код нас нема читалаца, да нас не читају. Читалаца има, али су малобројни и већ формирани. А како разговарати с масама и истовремено остати на високом уметничком нивоу – данашњи књижевници то не знају. Можда ће то једном поново научити. Могуће је, наравно, да књижевност више никад неће имати такав значај као у XIX и XX столећу. Уосталом, свет ће и убудуће ићи у том правцу у којем иде, па му неће бити потребна ни књижевност ни озбиљни часописи.

М. Р.: *Ваши есеји/новеле/колумне често се завршавају осмехом, циничним или (јолу) сејним. Може ли се шћај осмех ујоредити с мученичким осмехом Осјайа Вишње, сјајној украјинској сајиричара, једном од безброј жрћава сћалњинистичкој шћерора? Друћим речима, у којој мери шћрадицја живи у сћваралашћву данашњеј/данашњих јоколења јисаца и уметњника?*

О. Б.: На срећу, откад се распао Совјетски Савез, ми у Украјини и поред свих проблема нисмо суочени с државним терором. Због тога, наравно, мој осмех нипошто није мученички као код Остапа Вишње. Занимљиво је, међутим, да су ме критичари у Украјини више пута назвали „Остапом Вишњом наших дана“. Шта друго него да захвалим за поређење, јер волим Вишњин хумор. Ипак, више волим још трагичнији хумор Васиља Стефаника. А да ли је жива традицја? Не постоји једна традицја, у свакој култури их има много. Неке су актуелне, неке се повлаче у сенку па се поново враћају. Уопштено говорећи, најсигурнији доказ да нека традицја живи јесте активна борба против ње. Ако има људи који упорно иступају против неких књижевника, дела или идеја, значи да ти писци, дела и идеје још нису умрли.

М. Р.: У Вашим есејима нема *председника, премијера, министара. Међу њим, њу су* *последнице њихових дела. Каква су њо дела? Какав је њихов однос према уметности,* *према књижевности, према обичном човеку?*

О. Б.: Није да ретко пишем о председницима и министрима, али сам настојао да у *50 година у праву* таквих текстова буде што мање. Шта ће читаоцима у Србији председници и премијери? Ви имате своје, надам се да нису гори од наших. Није задатак власти да разуме књижевност и уметност и да се према њима лепо односи. Њен задатак је да ствара делотворне институције које ће доприносити развоју књижевности и уметности. С те тачке гледишта, код нас су ствари почеле да се сређују кад је председник био Петро Порошенко. Не знам какве књиге он чита и какве филмове воли, али пре неколико година коначно је почео да ради Институт књиге и почели су да се појављују уметнички филмови који још не спадају у светска ремек-дела, али које није срамота гледати. Хоће ли та позитивна тенденција бити сачувана и сада, кад је председник Украјине постао Зеленски, који је све до Евромајдана својим бедастим иступима забављао бандита и клиничког идиота Јануковича? Чисто сумњам.

М. Р.: *Слажете ли се с мишљењем да је главни јунак Ваших дела Друи/Господин Ајсург? Оџкуд он? Докле ће да влада?*

О. Б.: Ако и није главни, свакако је један од главних. Од бројних концепција апсурда мени је најближа она за коју се изјашњавао Албер Ками. Апсурд настаје оног тренутка кад настаје разуман човек, довољно разуман да би био свестан своје ограничености и краткотрајности у бесконачном свемиру и вечности. Ова свест може да буде колико трагична, толико и комична. Шевченко је, обраћајући се Гогољу, писао: „Ти се смејеш, а ја плачем.“ Дакле, ради се о томе да посматрање једног истог света у некоме изазива смех, а у неком другом – сузе. Чиста комедија мени делује сувише плитко, а чиста трагедија сувише мрачно. Због тога бирам трагикомичан апсурд. У њему постоји нота песимизма, јер ће апсурд владати дотле док постоји човечанство. Али, ту је и нота оптимизма: за сваког од нас он ће се завршити релативно брзо.

М. Р.: *Књижевнике су у прошлости називали инжењерима људских душа, савешћу нације. Шта су писци данас?*

О. Б.: Инжењерима људских душа писце је у шали назвао Јуриј Ољеша. Касније је то сасвим озбиљно поновио Стаљин. Не мислим да је то почасно звање, јер некако не видим да има неке везе између душе и инжењерије. Што се тиче савести нације – то је пре мит него истина. Апсолутна већина великих светских књижевника била је далеко од морално-етичког идеала. А ако се понекад и појавио неко кога бисте могли назвати савешћу нације – као у Украјини Васиљ Стус, песник који је 1985. умро у Брежњевљевом логору као политички затвореник – испоставило би се да нацији та савест није одвише нужна. Не знам шта су писци данас, свако би морао да одговори како себе види и осећа. Ја се осећам као приватно лице, који пред читаоцем има само једну обавезу – да добро пише. Остало је моја лична ствар која се читаоца нимало не тиче.

М. Р.: *Први преводи јесника Тараса Шевченка на српски објављени су још 60-их година XIX века. Власи Новој Сада и Лавова више од 20 године доиварају се о подизању*

споменика Шевченку у главном граду Војводине. Локални шовинисти се појављују, тврдећи да је песник мрзео Русе. Може ли се и то назвати позориштем айсурда?

О. Б.: Шевченко је, нема сумње, мрзео руско самодржавље и лично цара Николаја I. Према Русима се пак односио на различите начине. Неке је мрзео, неке је волео. Рецимо, Љермонтова. Некима је био захвалан због тога што су га откупили из кметства. Међутим, апсурдност или, боље речено, лудило стања о којем говорите јесте у томе да су ваши месни шовинисти већи шовинисти од самог таваришча Путина. Јер, у Русији има прилично споменика Шевченку, поготово у Москви и Петербургу, а петербуршки споменик открио је – лично Путин. Ту се може још једном споменути виталност традиције. Протести ваших локалних шовиниста против Шевченка сведоче да он живи и данас. Молим вас да им на томе првом приликом захвалите.

*(С украјинског превео **Михал Рамач**)*